

2023

RUOKAVIRASTO
Livsmedelsverket • Finnish Food Authority

Liiketoimintasunnitelman (LNRO 3430) laadintaohje

SISÄLLYSLUETTELO

1	Nuoren viljelijän aloitustuen ja maatalouden investointituen myönnön edellytyksiä	3
2	Liiketoimintasuunnitelman sisältö	4
2.1	Tuen hakijaa ja tilan hallintaa koskevat tiedot	4
2.2	Tuen hakijan ammattitaito	4
2.3	Maatalousyrityksen alkutilanteen tarkastelu	4
2.3.1	Maatila	4
2.3.2	Maatilan työvoimaa koskevat tiedot	5
2.3.3	Kasvintuotannon viljelyalat ja satomäärät vuodessa	5
2.3.4	Kotieläintuotannon eläinmäärät ja tuotosmäärät vuodessa	5
2.3.5	Päätuotteiden markkinointikanavat	5
2.3.6	Rakennukset sekä koneet ja laitteet	6
2.3.7	Tilan metsätaloutta ja muuta yritystoimintaa koskevat tiedot	6
2.4	Tilan kehittäminen	6
2.4.1	Toiminnan kehittämisen tavoitteet	6
2.4.2	Kuvaus toiminnan kehittamisestä	7
2.4.3	Toiminnan kehittämiseen liittyvien riskien arviointi	7
3	Talouseläskelmat ja niiden perustelut	8
3.1	EU:n suorat tuet	9
3.1.1	Kansalliset tuet	9
3.2	Maksuvalmiussuunnitelma	10
3.3	Tulos- ja taseläskelmat	10
3.4	Yksityiskohtaisia laskentaohjeita	11
3.4.1	Palkkavaatimus	11
3.4.2	Oman pääoman korkovaatimus	11
3.4.3	Tuloslaskelman poistot	12
3.4.4	Avustukset ja korkotukilainat	12
3.4.5	Indeksien käyttö laskelmissa	12
3.4.6	Tuotevarastojen, eläinpääoman ja tarvikevarastojen muutos	13
3.5	Vastaavaa	13
3.5.1	Maaomaisuus ja perusparannukset (salaojat yms.)	13
3.5.2	Rakennukset	14
3.5.3	Koneet ja laitteet	16
3.5.4	Osakkeet, osuudet ja muut sijoitukset	16
3.5.5	Muut pysyvät vastaavat	17

3.5.6	Kotieläimet.....	17
3.5.7	Rehut	17
3.5.8	Muut aineet ja tarvikkeet	17
3.5.9	Tuotteet.....	17
3.5.10	Maksetut ennakkomaksut	17
3.5.11	Muu vaihto-omaisuus	17
3.5.12	Myyntisaamiset (sisältää tukisaamiset)	17
3.5.13	Muut lyhytaikaiset saamiset	17
3.5.14	Rahat ja rahoitusarvopaperit	17
3.5.15	Yleistä maatalousomaisuuden arvon määrittämisestä	17
3.6	Vastattavaa.....	18
3.6.1	Valtionlainat ja korkotukilainat	18
3.6.2	Muut pitkäaikaiset lainat.....	18
3.6.3	Lyhytaikaiset lainat	18
3.6.4	Muut lyhytaikaiset velat	18
3.6.5	Oma pääoma	18
3.7	Tunnusluvut.....	18
3.7.1	Maatalouden yrittäjätulo	18
3.7.2	Maatalouden kannattavuuskerroin	18
3.7.3	Maatalouden omavaraisuusaste	19
3.7.4	Muun yritystoiminnan ja metsätalouden yrittäjätulot	19
3.7.5	Tunnuslukujen laskentakaavoja	19
3.8	Allekirjoitukset (kansilehti)	19
	Liitteet	20

1 NUOREN VIJELIJÄN ALOITUSTUEN JA MAATALOUDEN INVESTOINTITUEN MYÖNNÖN EDELLYTYKSIÄ

Nuoren viljelijän aloitustukea tai maatalouden investointitukea koskevaan hakemukseen on liitettävä liiketoimintasuunnitelma, joka on tuen hakijan maatalousyritystä koskeva kehittämissuunnitelma. Siinä on esitettävä tuen hakijaa ja maatalousyrityksen hallintaa koskevat tiedot, maatalousyrityksen alkutilanteen tarkastelu, toiminnan kehittämisen tavoitteet, toimenpiteet näiden tavoitteiden saavuttamiseksi sekä kehittämiseen liittyvät talouslaskelmat. Maatilalla tarkoitetaan suunnitelma-asetuksen (2115/2021) 3 artiklan 2 kohdan mukaisesti kaikkia viljelijän johtamia, saman jäsenvaltion alueella sijaitsevia maataloustoimintaan käytettäviä yksiköitä.

Liiketoimintasuunnitelma voidaan laatia Ruokaviraston vahvistamalle lomakkeelle numero 3430 tai muulla tavoin noudattaen lomakkeessa ja ohjeissa annettua sisältömallia.

Nuoren viljelijän aloitustuki ja maatalouden investointituki voidaan myöntää luonnolliselle henkilölle tai yksityisoikeudelliselle yhteisölle. Liiketoimintasuunnitelma laaditaan tuen hakijan hallitsemaa maatalousyritystä koskien (yleensä saman Y-tunnuksen piirissä harjoitettava toiminta). Liiketoimintasuunnitelma on laadittava maatalousyrityskohtaisesti myös silloin, kun tukea haetaan useamman maatalousyrityksen yhteishankintana toteuttamaan investointiin (esim. viljakuivaamo yhteiskäyttöön), mutta tukea haetaan maatalousyrityskohtaisesti erikseen hankintaosuutta vastaavassa suhteessa. Investoinnin vaikutus tulee arvioida kussakin liiketoimintasuunnitelmassa siltä osin kuin se vaikuttaa kyseisen maatalousyrityksen tuotantoon ja talouteen.

Investointitukea voidaan myöntää myös sellaiselle yksityisoikeudelliselle yhteisölle, jonka osakkaista tai jäsenistä enemmän kuin puolet on luonnollisia henkilöitä, ja jonka tarkoituksena on edistää yhteistoimintaa osakkaiden tai jäsenten harjoittamassa maatalouden tuotantotoiminnassa (esimerkiksi viljelijöiden osuuskunnan viljankuivaamo). Tässä tapauksessa kunkin yhteisön osakkaan tai jäsenen tulee toimittaa liiketoimintasuunnitelma omaa maatalousyritystään koskien hakemuksen liitteeksi. Investoinnin vaikutus on huomioitava kussakin liiketoimintasuunnitelmassa siltä osin kuin se vaikuttaa kyseisen maatalousyrityksen tuotantoon ja talouteen.

2 LIIKETOIMINTASUUNNITELMAN SISÄLTÖ

2.1 TUEN HAKIJAA JA TILAN HALLINTAA KOSKEVAT TIEDOT

Liiketoimintasuunnitelmaan on täytettävä tuen hakijoina olevien henkilöiden nimet, syntymävuodet ja vakituisen asuinpaikan osoite. Jos hakija on yksityisoikeudellinen yhteisö kuten osakeyhtiö, avoin yhtiö, kommandiittiyhtiö tai osuuskunta, on ilmoitettava yhteisön omistajien/jäsenten nimet, syntymävuodet, vakituisen asuinpaikan osoite sekä yhteisön nimi. Myös hakijoiden tai yhteisön osakkaiden hallintaosuus maatalousyrityksestä tulee ilmoittaa ja antaa selvitys kyseisen hallintaosuuden perusteista. Jos hakija on osakkaana muissa maataloutta harjoittavissa yrityksissä, tulee nämä yritykset ja omistusosuus mainita. Jos hakijana on yhteisö, tulee vastaava selvitys tehdä kaikkien yhteisön osakkaiden osalta.

Vuokrasopimusten kesto ja vuokrasopimusten muut hallintaan liittyvät tiedot tulee mainita, jos rakennuksia sijaitsee vuokramaalla tai rakennuksia aiotaan rakentaa vuokramaalle. Pellon vuokrasopimuksista on annettava aina kunkin pellon vuokranantaja, vuokrasopimuksen sopimusaika ja sopimusala sekä muut oleelliset tiedot, joita voivat olla esimerkiksi talouteen tai käyttöön vaikuttavat erityisehdot. Sukupolvenvaihdoksissa tulee ilmoittaa, siirretäänkö vuokrasopimukset sellaisenaan jatkajalle vai tekeekö jatkaja uudet vuokrasopimukset. Myös jatkajan uusimien vuokrasopimusten sopimusaika tulee ilmoittaa. Jos sukupolvenvaihdosta ei ole vielä toteutettu, annetaan edellä mainitut tiedot luonnoskauppakirjojen tai -vuokrasopimusten tietojen perusteella.

2.2 TUEN HAKIJAN AMMATTITAITO

Nuoren viljelijän aloitustuen ja maatalouden investointituen hakijalla on oltava riittävä, tuen kohteena olevan yritystoiminnan harjoittamisen kannalta, tarkoituksenmukainen ammattitaito. Koulutusvaatimus voidaan tietyissä tapauksissa täyttää myös muulla tavoin. Koulutusvaatimuksen täyttymistä koskevat vaihtoehdot on esitetty lomakkeen kohdassa 2.

2.3 MAATALOUSYRITYKSEN ALKUTILANTEEN TARKASTELU

2.3.1 Maatila

Lomakkeen kohdassa 3A Maatila on ilmoitettava omistuksen tai vuokrauksen perusteella hakijan hallinnassa oleva peltoala ja metsäala. Kohdassa on esitettävä myös maatalousyrittämisen aloituksen tai investoinnin valmistumisen jälkeen muodostuvat pinta-aliatiedot. Suunnitelmassa tulee tarkastella myös pellon ja mahdollisen muun maatalousmaan soveltumista maatalousyrityksen toimintaan.

- tilusrakenne
- peltojen ojitustapa ja ojituksen kunto
- maalajit, maan rakenne
- viljavuus, viljavuustutkimusten tulokset
- lohkojen koko, muoto ja etäisyys talouskeskuksesta
- avo-ojitus/salaojitus.

Jos hakija on ennen varsinaisen maatalousyrittämisen aloittamista omistanut tai hallinnut viljelysmaata tai omistanut osuuksia yksityisoikeudellisista yhteisöistä, jotka ovat harjoittaneet maataloutta, on näiden osalta annettava erillinen selvitys. Selvityksestä on ilmentävä, paljonko hakijalle on muodostunut yrittäjätuloa vuosittainen ennen varsinaisen maatalousyrittämisen aloittamista.

2.3.2 Maatilan työvoimaa koskevat tiedot

Lomakkeen kohdassa 3B Maatilan työvoimaa koskevat tiedot on tarkasteltava maatalousyrityksen töihin käytettävissä olevia työvoimaresursseja ja annettava selvitys hakijoiden työskentelystä tilalla tai tilan ulkopuolella.

- Millainen tekniikka ja työketjut tilalla on käytössä?
- Kuinka paljon käytetään palkattua työvoimaa?
- Kuinka paljon käytetään urakointi- ja ostopalveluita?
- Millä tavalla työvoimaresurssit tulevat muuttumaan tulevaisuudessa?
- Onko tulevaisuudessa mahdollista hankkia tilapäistä tai vakituista työvoimaa tai urakointipalveluita, vaikka niitä ei nykytilanteessa käytettäisi?

Jos tuen hakija tai hakijat käyvät töissä maatalousyrityksen ulkopuolella, liiketoimintasuunnitelmassa on ilmoitettava työpaikka sekä jatkuuko työskentely maatalousyrityksen ulkopuolella myös investoinnin tai sukupolvenvaihdoksen jälkeen. Jos työnteko maatalousyrityksen ulkopuolella ei jatku, tulee ilmoittaa työskentelyn päättymisajankohta. Jos maatalousyrityksen ulkopuolella työskentelystä syntyy tulonhankkimiskuluja, ne tulee esittää ja perustella talouslaskelmassa.

2.3.3 Kasvintuotannon viljelyalat ja satomäärät vuodessa

Lomakkeen kohdassa 3C Kasvintuotannon viljelyalat ja satomäärät vuodessa on ilmoitettava maatalousyrityksen kasvintuotannon viljelyalat (ha) ja satomäärät (kg/ha, tn/ha, ry/ha) nykyisessä tuotannossa sekä maatalousyrittämisen aloituksen tai investoinnin toteuttamisen jälkeen. Talouslaskelmien perusteluissa tulee tarkentaa, mitä tiettyä vuotta luvut koskevat. Jos satomäärät muuttuvat tulevaisuudessa, on muutos perusteltava lomakkeen kohdassa 5. Viljelyalat ja satomäärät tulee ilmoittaa tarkoituksenmukaisella tarkkuudella päiviljelykasveittain.

2.3.4 Kotieläintuotannon eläinmäärät ja tuotosmäärät vuodessa

Lomakkeen kohdassa 3D Kotieläintuotannon eläinmäärät ja tuotosmäärät vuodessa tulee ilmoittaa maatalousyrityksen eläinmäärät (kpl) ja tuotostiedot (litraa tai kg/eläin) nykyisessä tuotannossa sekä maatalousyrittämisen aloituksen tai investoinnin toteuttamisen jälkeen. Talouslaskelmien perusteluissa voidaan tarkentaa, mitä tiettyä vuotta luvut koskevat. Jos tuotosmäärät muuttuvat tulevaisuudessa, on muutos perusteltava lomakkeen kohdassa 5. Tuotantoeläimistä tulee ilmoittaa keskimääräinen eläinmäärä ja myyntiin kasvatettavista eläimistä ilmoitetaan myytävä eläinmäärä. Lisäksi tässä kohdassa on ilmoitettava mahdolliset tuotantosopimukset ja eläinpaikkojen määrä ennen maatalousyrityskauppaa tai investointia sekä niiden toteuttamisen jälkeen.

2.3.5 Päätuotteiden markkinointikanavat

Lomakkeen kohdassa 3E Päätuotteiden markkinointikanavat on tarkasteltava maatalousyrityksen päätuotteiden markkinointia.

- Mitä tuotanto- tai viljelysopimuksia maatalousyrityksen tuotannosta tehdään vuosittain tai on voimassa pitkäkestoisesti?
- Mitä maataloustuotteiden ostajia tai jalostajia maitotilayrityksen sijaintialueella vaikuttaa?
- Päätuotteiden markkinointimahdollisuudet tulee myös arvioida maatalousyrityksen kehittämisen näkökulmasta.

- Jos tuotantoa laajennetaan tai tuotantosuunta vaihdetaan, millaiset mahdollisuudet kasvaneen tai muuttuneen tuotannon markkinoimiselle on käytettävissä?

2.3.6 Rakennukset sekä koneet ja laitteet

Lomakkeen kohdassa 3F Rakennukset sekä koneet ja laitteet on tarkasteltava maatalousyrityksen rakennuskantaa sekä koneita ja laitteita. Liiketoimintasuunnitelmaan tulee arvioida rakennusten, koneiden ja laitteiden yleiskunto sekä missä määrin niitä käytetään maataloudessa ja muussa yritystoiminnassa tai metsätaloudessa. Kohdassa on arvioitava rakennusten, koneiden ja laitteiden käyttökelpoisuus nykyisessä tuotannossa sekä maatalousyrityksen kehittämisen näkökulmasta. Näistä tulee laatia erillisenä liitteenä varsinaisten talouslaskelmien mukaan liitettävät laskelmat.

2.3.7 Tilan metsätaloutta ja muuta yritystoimintaa koskevat tiedot

Lomakkeen kohdassa 3G Tilan metsätaloutta ja muuta yritystoimintaa koskevat tiedot tulee tarkastella maatalouden ohella harjoitettavaa muuta yritystoimintaa siltä osin kuin niitä koskevia tietoja ei ole vielä annettu muissa kohdissa ja kuin niillä on taloudellista merkitystä.

- Millaiset ovat tilan metsävarat ja metsien hakkuumahdollisuudet?
- Millaista muuta yritystoimintaa kuin maataloutta tilalla harjoitetaan?
- Mikä on sen merkitys maatalousyrityksen ja hakijan taloudelle?
- Kuinka suuri osuus työajasta käytetään muun yritystoiminnan harjoittamiseen?

2.4 TILAN KEHITTÄMINEN

Nuoren viljelijän aloitustuen liiketoimintasuunnitelmassa lomakkeen kohdissa 4A, 4B ja 4C on erityisesti huomioitava, että liiketoimintasuunnitelmassa tuodaan esille lähtötilanteen lisäksi maatalousyrityksen kehittämisen välietapit ja tavoitteet. Liiketoimintasuunnitelmaan on laadittava yksityiskohtaiset tiedot maatalousyrityksen toiminnan kehittämiseen tarvittavista toimista, kuten:

- investoinnit
- koulutus ja neuvonta
- ympäristön kestävyys ja resurssitehokkuus.

Aloitustuen osalta tulojen ja menojen muutokset sekä investoinnit on syytä jaksottaa kaikille niille vuosille, joiden aikana ne voidaan realistisesti toteuttaa. Jos kehittämistoimilla on vaikutusta maatalousyrityksen kannattavuuteen, on kehittämistoimet sisällytettävä liiketoimintasuunnitelman laskelmaosioon niille vuosille, joille vaikutukset realisoituvat.

2.4.1 Toiminnan kehittämisen tavoitteet

Lomakkeen kohdassa 4A Toiminnan kehittämisen tavoitteet **tulee esittää hakijan asettamat maatalousyritystä koskevat tavoitteet perusteluineen** aikaan tai määrään sidottuina.

Esimerkkejä:

- Hakijat aikovat kehittää maatalousyrityksestä lähivuosien kuluessa vähintään kahden ihmisen toimeentulon (esim. 30 000 e/v henkilö) antavan yrityksen.
- Tuotantoprosesseja halutaan kehittää siten, että toiminnan kustannustehokkuus kohoaa (esim. työt hoidetaan kahden henkilön voimin aiemman kolmen henkilön sijaan).

- Tuotanto halutaan saada vastaamaan sopimustuotannossa asetettuihin määrä- ja laatuvaatimuksiin (esim. broilerituotanto laajennetaan 60 000 kasvatuspaikkaan).

2.4.2 Kuvaus toiminnan kehittämisestä

Lomakkeen kohdassa 4A Kuvaus toiminnan kehittämisestä **on annettava selvitys niistä toimenpiteistä, joilla edellisen kohdan mukaiset tavoitteet saavutetaan.** Toiminnan kehittämisen näkökulmasta tarkastellaan vähintään seuraavia asioita:

- Millaisia kehittämistoimenpiteitä aiotaan tehdä?
- Millä aikataululla kehittämistoimenpiteet mahdollisine välivaiheineen toteutetaan ja mikä on niiden kustannusarvio?
- Kuinka kehittämistoimenpiteiden rahoitus ja toteutus järjestetään?

Maatalousyrityksen kehittämistoimenpiteitä tarkasteltaessa huomioidaan niiden toteutus ja vaikutus kokonaisvaltaisesti. Esimerkkejä:

- Tuettavan rakennusinvestoinnin yhteydessä joudutaan investoimaan myös muihin kohteisiin kuten konekalustoon tai peltoalan kasvattamiseen.
- Toimenpiteen toteuttaminen edellyttää myös luvan hankkimista viranomaisilta (lupaehtojen vaikutus?).
- Huomioitava muutkin kuin aineelliset kehittämistoimenpiteet, kuten koulutus- ja neuvontapalveluiden käyttäminen.
- Arvioitava, millaisia vaikutuksia hakemuksen kohteena olevalla toimenpiteellä on työympäristöön, tuotantohygieniaan, eläinten hyvinvointiin ja ympäristön tilaan.

2.4.3 Toiminnan kehittämiseen liittyvien riskien arviointi

Lomakkeen kohdassa 4C Toiminnan kehittämiseen liittyvä riskien arviointi tulee tarkastella millaisia riskejä maatalousyrityksen toimintaan ja kehittämiseen sisältyy. Esimerkkejä:

- Tuote- ja panoshintojen muutokset
- korkotasojen muutokset
- onnettomuudet
- eläintaudit
- maatalousyrittäjän vakava sairastuminen
- työvoiman menetys (esim. vanhemman sukupolven irrottautuminen maatalousyrityksen toiminnasta, ero, yhteistyökumppanin menetys jne.)
- poikkeukselliset sääolosuhteet
- investointien käynnistysvaikeudet.

Liiketoimintasuunnitelmassa on arvioitava myös riskitekijöiden merkitystä maatalousyrityksen toiminnan jatkuvuuden ja hakemuksen kohteena olevan toimenpiteen toteutuksen kannalta. Suunnitelmassa tulee analysoida mahdollisuudet riskeihin varautumiseen. Talouslaskelmissa voidaan arvioida riskejä erilaisiin riskivaihtoehtoihin perustuen. Riskejä koskeva tarkastelu on laadittava aina, kun kyseessä on yli 100 000 euron uudisrakennus- tai laajennushanke. Muissa investointihankkeissa tai aloitustukea haettaessa riskien tarkastelu ei ole pakollinen, mutta suositeltava.

3 TALOUSLASKELMAT JA NIIDEN PERUSTELUT

Liiketoimintasuunnitelmaan on liitettävä tuen kohteena olevaa maatalousyrittäjästä koskevat talouslaskelmat. Laskelmissa huomioidaan pääasiassa vain samassa maatalousyrittäjässä tapahtuva yritystoiminta. Käytännössä tämä merkitsee yleensä sitä, että laskelmissa huomioidaan saman Y-tunnuksen puitteissa harjoitettu maatalous, metsätalous ja muu yritystoiminta.

Liiketoimintasuunnitelmaan vaadittavien laskelmien tulee sisältää **maksuvalmiussuunnitelma** sekä **maatalouden tulos- ja taselaskelmat**. Laskelmat on laadittava nuoren viljelijän aloitustuen ja/tai tuettavan investoinnin sisältävästä maatalousyrittäjän kehittämismallista. Laskelmien tulee kattaa hakemusvuosi, hakemusvuotta edeltävä vuosi ja vähintään kuusi hakemusvuotta seuraavaa tilikautta. Jos maatalousyrittäminen aloitetaan tuen myöntämisen jälkeen, laskelmien tulee kattaa vähintään aloittamisvuosi ja viisi seuraavaa tilikautta.

Liitetaulukossa H on esitetty tiettyjen maataloustuotteiden keskihinnat vuosilta 2018–2022 sekä niiden keskiarvo. Kustannusten raju nousu viime vuosina on nostanut myös tuottajahintaa. Sekä kustannusten että tuottajahintojen odotetaan kuitenkin laskevan tulevaisuudessa. Laskelmissa voidaan huomioida, että hintataso ei tule pysymään vuoden 2022 tasolla. Liikesuunnitelman laskelmissa voidaan käyttää tuleville vuosille liitetaulukossa H esitettyjä keskiarvohintoja tai kyseessä olevalle maatalousyrittäjälle paremmin sopivia hintoja. **Valitulle hintatasolle tulee esittää perustelut.** Hintojen arvioinnissa voidaan huomioida muun muassa:

- tuotantosopimukset
- laatulisät
- tuotemuodot
- muut tilakohtaiset tekijät.

Muilla kuin liitetaulukossa H mainituilla tuotteilla tulevaisuuden hintatason laskelmassa on perustuttava usean menneen vuoden maatalousyrittäjäkohtaisten tai yleisesti saatavissa olevien hintojen keskiarvoon. Jos maatalousyrittäjällä on tuotantosopimus ja sopimuksessa on määritelty tulevien vuosien osalta hintatasoksi pienemmäksi kuin keskiarvohinta, on syytä tulevien vuosien osalta käyttää tuotantosopimuksessa määriteltyjä hintoja.

Liitetaulukossa E esitettyjä arvioita viljelijätukien tasoista voidaan käyttää teknisinä laskentaoletuksina. Tuet perustuvat helmikuun 2023 valmistelutilanteeseen.

Laskelmien ja selvitysten on perustuttava hakemista edeltäneiden kahden tilikauden kirjanpitolietoihin tai muuhun luotettavana pidettävään selvitykseen. Tulevia vuosia koskevissa suunnittelulaskelmissa on otettava huomioon ennakoitavissa olevat muutokset tuotannossa, tuotteiden ja tuotantopanosten hinnoissa sekä maatalouden tuissa. Laskelman laatijan on esitettävä laskelmia koskevissa perusteluissa lähdeaineisto ja käytettyjen ennusteiden perusteet. Esimerkiksi tuotantomäärät, tuotehinnat, panoshinnat ja tukitasot tulee esittää ja perustella yksityiskohtaisesti.

3.1 EU:N SUORAT TUET

Vuodesta 2023 eteenpäin EU:n kokonaan rahoittamina tukina maksetaan perustulotukea, uudelleenjakotulotukea, nuorten viljelijöiden tulotukea, ekojärjestelmätukea sekä tuotantosidonnaisina palkkioina.

Viljelijälle myönnettyjen suorien tukien ylittäessä 2 000 euroa, ylittyneeseen määrään kohdistuu aiempaan tapaan EU:n maatalousalan varaus (kriisivaraus). Vähennysprosentin suuruudesta päätetään vuosittain. Vähennetty euromäärä siirretään EU:n kriisirahastoon. Laskelmissa vähennysprosentin oletetaan olevan 1,3 prosenttia. Osa EU:n maatalousalan varausta on aiemmin kuitenkin palautettu viljelijöille seuraavana vuonna.

Tukikelpoisten yksiköiden määrä määritellään laskelmissa vuonna 2023 voimassa olevien ehtojen mukaisesti. EU:n suorissa tuissa vuosina 2024–2029 on laskentaoletuksena, että yksikkötaso ja tuen ehdot ovat samat kuin vuonna 2023.

3.1.1 Kansalliset tuet

Tiedot kansallisista tuista¹:

- Etelä-Suomen kansallisesta tuesta on sovittu tukikaudeksi 2023–2027. Etelä-Suomen kansallista tukea maksettaisiin sika- ja siipikarjatalouteen sekä puutarhatuotantoon.
- Kansallinen sika- ja siipikarjatalouden tuki on tuotannosta irrotettua tukea, joka maksetaan tilakohtaisen viitemäärän perusteella. Tuen oletetaan alenevan komission päätöksen mukaisesti. Vuosina 2028–2029 tukitaso olisi vuoden 2027 tasolla.
- Pohjoisen tuen alueella on käytössä sika- ja siipikarjatalouden tuotannosta irrotetun tuen tilakohtainen porrastus. Rajan ylittävien yksiköiden osalta tuki on saman tasoinen kuin AB-alueella. Raja on esitetty tukitasojen kanssa liitetaulukossa E. Rajoitteen alittavien tuki alenisi puolella AB –alueen alenemasta.
- Etelä-Suomessa puutarhataloudessa yksikkötuki vuosina 2023–2027 alenisi komission päätöksen mukaisesti. Tukitasoero AB-alueen ja pohjoisen alueen välillä olisi vuoden 2023 tasolla. Vuosina 2028–2029 tuki olisi vuoden 2027 tasolla.
- C-alueella kansallisten tuotantosidonnaisten eläinperusteisten tukien arvioidaan säilyvän tarkastelujaksolla keskimäärin vuoden 2023 tasolla.
- Tilakohtaiset rajoitteet sekä maidossa että eläinyksikköihin perustuvassa tuessa olisivat vuonna 2023 sovelletun kaltaisia.

Luonnonhaittakorvaus, ympäristökorvaus, luomukorvaus ja eläinten hyvinvointikorvaus sekä muut tuet

- Liitetaulukossa E on esitetty tukitasot tukimuodoittain. Näitä tukitasoja sovelletaan vuosina 2023–2027. Laskelmissa käytetään vuoden 2023 tukitasoja myös vuosina 2028–2029.
- Muiden tukien ja niiden tukien, joita ei ole mainittu liitteessä E, oletetaan säilyvän vuoden 2023 tasolla. Muutokset tulevina vuosina näissäkin tuissa ovat mahdollisia.

¹ Kansallisten tukien yksityiskohtaisia kohteita ja tukitasoja käsitellään vuosittain laadittavien kansallisten tukiratkaisujen yhteydessä.

Tukien, palkkioiden ja korvausten soveltamisen ehdot on esitetty tukimuodoittain vuoden 2023 aikana julkaistavissa materiaalissa ja oppaissa. Laskelmissa tulisi käyttää tuoreimpia tiedossa olevia tukien määräytymisperusteita. Tukiehtojen oletetaan säilyvän koko tarkastelukauden samoina kuin vuoden 2023 hakuoppaassa tai muissa vuoden 2023 tukiohjeissa on esitetty (www.ruokavirasto.fi -> tuet ja rahoitus).

Nämä tukia koskevat laskentaperiaatteet ovat vain liiketoimintasuunnitelmassa käytettäviä teknisiä oletuksia. Tarkastelujakson 2022–2029 tukitasot on arvioitu helmikuussa 2023 käytettävissä olevien tietojen pohjalta siten, että laskelmien laatiminen liiketoimintasuunnitelmiin olisi mahdollista. Useimmissa tukimuodoissa tuen muodosta tai tasosta ei ole saatavissa kovin tarkkaa ennustetta erityisesti vuosille 2028–2029.

3.2 MAKSUVALMIUSSUUNNITELMA

Lomakkeen kohdassa 5A Maksuvalmiussuunnitelma tulee kuvata maksuvalmiuden avulla sitä, kuinka hyvin maatalousyrittäjän tulot ja menot vastaavat toisiaan. Laskelmissa on esitettävä maksuvalmiussuunnitelma, jossa huomioidaan maatalouden tulo- ja menoerien lisäksi myös hakijan muut yrittäjätulot, yksityistalouden palkkatulot sekä muut säännölliset tulot. Maatalousyrittäjän koskevien talouslaskelmien lähtöaineistona on yleensä verotusta varten pidetyt muistiinpanot ja verokirjanpito.

Maksuvalmiuden suunnittelu on tehtävä jatkamalla verokirjanpitoa tuleville vuosille. Tämä tapahtuu arvioimalla toiminnasta kertyvien tulojen ja menojen kehitystä. Suunnittelussa tulee huomioida kaikki kehittämistoimenpiteet ja rahoituserät sekä muut maatalousyrittäjän kehittämiseen liittyvät taloudelliset yksityiskohdat, verotus mukaan lukien. Suunnittelun lopputuloksena saadaan aineisto maksuvalmiussuunnitelmaan. Aineistosta saadaan selville muun muassa:

- Missä määrin ja millä aikataululla toiminnasta kertyvät tulot näyttäisivät kattavan siitä aiheutuvat menot sekä verot?
- Kuinka investointien rahoituksen järjestäminen, kuten avustukset, korkotukilainat ja pankkilainat, vaikuttaa maksuvalmiuteen?

Kassaperusteella laadittu maksuvalmiuslaskelma on esitettävä vähintään liitetaulukon A mukaisesti eriteltynä. Tulojen ja menojen jakautuminen eri toimialoille on tehtävä verotuksessa käytössä olevan toimialajajottelun mukaisesti. Myös metsätalouden tuotot tulee jakaa maksuvalmiuslaskelmissa kullekin liiketoimintasuunnitelman laskentakauden vuodelle maksuperusteella eli siten kuin tuloja metsätaloudesta muodostuu.

3.3 TULOS- JA TASELASKELMAT

Lomakkeen kohdassa 5B Tulos- ja taselaskelmat tulee arvioida maatalousyrittäjän toiminnan jatkuvan kannattavan toiminnan edellytyksiä. Arviointi on tehtävä laskemalla tulos- ja tasetietojen perusteella tunnusluvut, jotka sisältävät vähintään maatalouden kannattavuuskertoimen, yrittäjätulon ja omavaraisuusasteen.

Maataloudeksi katsotaan peltoviljely, kotieläintalous, kasvihuonetuotanto, puutarha- ja taimitarhaviljely, turkistarhaus, porotalous, mehiläistalous, ammattimainen metsästys, marjastus tai sienestys taikka muu Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen liitteessä I tarkoitettujen tuotteiden tuotantotoiminta.

Maatalouden tulos- ja taselaskelmiin tulee sisällyttää vain maatalouteen kuuluva osuus yrityksen tuotoista, kuluista, poistoista, veloista ja niiden koroista sekä omaisuuden arvosta. Muu harjoitettu toiminta on muuta yritystoimintaa tai metsätaloutta ja niitä koskevat erät on jätettävä maatalouden tulos- ja

taselaskelmien ulkopuolelle. **Toimialajako on tehtävä riippumatta verotuksen yhteydessä tehdystä toimialajaosta.** Esimerkkejä:

- Maatalouskoneilla harjoitettu urakointi luetaan muuksi yritystoiminnaksi.
- Hevosten kasvattamisesta (esim. siitostammojen pito) kertyvät yrittäjätulot huomioidaan maataloudessa.
- Hevostalouden palvelutoiminnasta (esim. ratsastuspalvelut) kertyvät yrittäjätulot huomioidaan muussa yritystoiminnassa.
- Maatilamatkailu katsotaan kuuluvaksi muuhun yritystoimintaan, vaikka sitä verotuksessa käsiteltäisiin maatalousverotukseen kuuluvana osana.

Tuloslaskelmaan tarvittavat luvut saadaan pääosin maksuvalmiussuunnitelmassa ilmenevistä tulo- ja menotiedoista jättämällä myynteihin ja ostoihin sisältyvät arvonlisäverot tulos- ja taselaskelmien ulkopuolelle. Maatalouden tulo- ja menoerät on jaettava tuloslaskelman tuotoiksi ja kustannuksiksi liitetaulukon B mukaisesti eriteltynä. Tuloslaskelmissa on huomioitava myös tiettyjen maatalouden taseen erien arvon vuotuisen muuttuminen.

Maatalouden tase muodostuu kahdesta osasta. Toisessa tulee esittää omaisuuden arvo (VASTAAVAA) eli maan, koneiden, rakennusten sekä tuote- ja tarvikkeiden arvo, ja toisessa yrityksen rahoituksen järjestäminen (VASTATTAVAA) eli rahoituksen jakaantuminen omaan pääomaan ja vieraaseen pääomaan. Vastavaa ja vastattavaa on oltava arvoltaan toisiinsa verrattuna yhtä suuret. Maatalouden tase on laskettava kunkin laskelmavuoden alun sekä lopun tilanteen mukaisena siten, että edellisen vuoden lopun (31.12.) tase on sama kuin seuraavan vuoden alun (1.1.) tase. Taseet tulee laatia hakemusvuotta edeltävän vuoden alusta (1.1.) lukien.

Omaisuuden arvoina taseessa ei voida käyttää verotuksen mukaisia arvoja. Olemassa olevien rakennusten ja perusparannusten osalta tulee käyttää jälleenhankintahinnasta poistot vähentämällä saatavaa nykyarvoa ja muilla omaisuusosilla arvioitua käypää arvoa. Arvon määrittäminen on esitetty tarkemmin jäljempänä. Laskelmissa otetaan huomioon vain ne omaisuuserät, joilla on laskelmaan vaikuttavaa oleellista merkitystä. Esimerkiksi hyvin vanhoja rakennuksia, joita ei enää varsinaisesti käytetä tuotannossa, ei tarvitse ottaa lainkaan huomioon laskelmassa. Tuloslaskelmassa esitettävät omaisuuden vuotuiset poistot perustuvat maatalouden taseen arvoihin, eivätkä verotuslaskelmissa käytössä oleviin arvoihin. Maataloutta koskeva tulos- ja taselaskelma on esittävä vähintään liitetaulukoiden B ja C mukaisesti eriteltynä.

3.4 YKSITYISKOHTAISIA LASKENTAOHJEITA

3.4.1 Palkkavaatimus

Palkkavaatimus lasketaan laskemalla yrittäjäperheen suorittama vuotuinen maataloustyötuntimäärä tuntipalkkavaatimuksella, jona käytetään 16 euroa työtuntia kohden. Työtuntimäärä tulee arvioida mahdollisimman realistisesti ottamalla huomioon nykyisen ja tulevan tuotannon teknologia sekä tilan työvoimaresurssit. Tuloslaskelman henkilöstökuluihin ei lueta hakijan omasta työstä aiheutuneita palkkakuluja. Hakijan suorittama työ otetaan kustannuksena huomioon yrittäjän palkkavaatimuksen kautta.

3.4.2 Oman pääoman korkovaatimus

Maatalouden oman pääoman korkovaatimus lasketaan 4 prosentin korkovaatimuksena tilikauden keskimääräiselle omalle pääomalle. Toisin sanoen korkovaatimus saadaan, kun lasketaan vuoden alun taseen ja vuoden lopun taseen oman pääoman keskiarvo ja kerrotaan se 4 prosentin korkovaatimuksella.

3.4.3 Tuloslaskelman poistot

Vuosittainen poisto lasketaan prosenttiosuutena kunkin omaisuusosan poistamatta olevasta nykyarvosta. Toisin sanoen poistot lasketaan menojäännösperiaatteella. Rakennuksen poistoprosenttina on käytettävä 4 prosenttia, koneiden ja laitteiden vähintään 10 prosenttia sekä perusparannusten 3 prosenttia.

Esimerkki: Hakemusvuonna hankitun 100 000 euron arvoisen koneen poistot ovat:

Hakemusvuosi:	$100\ 000 \times 0,10 = 10\ 000$ euroa
2. vuosi:	$(100\ 000 - 10\ 000) \times 0,10 = 9\ 000$ euroa
3. vuosi:	$(100\ 000 - 10\ 000 - 9\ 000) \times 0,10 = 8\ 100$ euroa
4. vuosi:	jne.

3.4.4 Avustukset ja korkotukilainat

Laskelmissa on käytettävä tuen kohteena olevan hankkeen kustannusarvioon sekä arvioituun hyväksyttävään kustannukseen sekä tukihakemukseen perustuvia oletuksia mahdollisen investointituen tai nuoren viljelijän aloitustuen määrästä. Tuki lasketaan näistä pienimmän kustannusmäärän mukaisesti. Tässä yhteydessä on kuitenkin huomioitava haettavien tukien myöntämiseen ja maksamiseen liittyvät muut rajoitukset sekä muut tukierien käsittelyä laskelmissa koskevat rajoitukset. Hakemuksen kohteena olevien avustusten ja korkotukilainojen myöntämiseen liittyviä rajoitteita on esitetty liitetaulukossa D. Rakentamisen hyväksyttävän yksikkökustannuksen laskennasta esimerkki jäljempänä.

Kaikki aloitus- ja investointiavustukset tulee huomioida maksuvalmiuslaskelmissa niinä vuosina, kuin niitä koskevat erät tullaan todennäköisesti maksamaan ja kuten niitä verotuksen ohjeissa käsitellään. Yrittäjätulon vähimmäismäärän tulee täytyä ilman avustuksensa myönnettävää aloitustukea. Yrittäjätulo ilman aloitusavustusta lasketaan maatalouden tuloslaskemasta kaavalla:

$$\text{Yrittäjätulo ilman aloitusavustusta} = \text{nettotulos} + \text{palkkavaatimus} - \text{aloitusavustus}$$

Haettu ja hakijalle rakennetukilain tai sitä vastaavan aiemman lainsäädännön perusteella myönnetty investointiavustus otetaan huomioon tuettavan investoinnin hankintamenon vähennyksenä siten, että poistolaskennassa poistopohjana käytetään avustuksella vähennettyä hankintamenoa.

Esimerkki: Rakentamishankkeen kustannusarvio on 200 000 euroa. Oletetaan, että avustusta myönnetään (45 %) 90 000 euroa. Poisto lasketaan seuraavasti:

Rakennuksen käyttöönottovuosi:	$110\ 000 \times 0,04 = 4400$ euroa
2. vuosi:	$(110\ 000 - 4400) \times 0,04 = 4224$ euroa
3. vuosi:	$(110\ 000 - 4400 - 4224) \times 0,04 = 4055$ euroa
4. vuosi:	jne.

Korkotukilainojen, valtionlainojen ja muiden lainojen korkona voidaan käyttää hakemushetken mukaista viljelijän maksamaa osuutta lainan kokonaiskorosta.

3.4.5 Indeksien käyttö laskelmissa

Tulevien vuosien maatalouden tuotantopanosten hintakehitystä arvioitaessa ei ole pakollista käyttää indeksikorotusta. Tulevien vuosien suunnittelulaskelmissa käytettävänä tuotantopanosten hintoina tulee käyttää tilakohtaisesti todennäköisimmin toteutuvia hintoja. Arvoltaan merkittävimpien tuotantopanosten osalta laskelmissa käytetyt hinnat tulee **esittää ja perustella selkeästi**. Tukihakemuksen kohteena olevien rakennus-, kone- ja laitehankintojen osalta laskelmissa käytetään kuitenkin aina kustannusarvion eli hakuajan alun mukaista hintatasoa. Maatalouden tuottojen osalta indeksikorotuksia laskelmissa ei saa tehdä.

3.4.6 Tuotevarastojen, eläinpääoman ja tarvikevarastojen muutos

Tuotevarastot, tarvikevarastot ja eläinpääoman arvo määritetään jäljempänä esitetyllä tavalla. Näiden vuoden aikana tapahtuva arvonmuutos huomioidaan tuloslaskelman yhteydessä tarvikevarastojen ja eläinpääoman muutoksena sekä tarvikevarastojen muutoksena. Esimerkiksi tuotevarastojen kasvu lisää tilikauden tuottoja ja vähentyminen vähentää tilikauden tuottoja.

3.5 VASTAAVAA

Omaisuuksien arvon määrittämisessä voidaan käyttää lähdeaineistona koneiden ja laitteiden yleisesti saatavissa olevia hintatietoja, rakennusten kustannusarvioita, maa- ja metsätalousministeriön määrittämiä rakennusten ja rakennustilojen yksikkökustannuksia tai muita saatavilla olevia tietolähteitä. Omaisuusosaryhmittäiset arviointiohjeet ovat seuraavat:

3.5.1 Maaomaisuus ja perusparannukset (salaojat yms.)

Pellon arvoksi maatalouden taseessa kirjataan omistuksessa olevan pellon arvioitu käypä arvo ilman salaojituksen arvoa. Salaojien arvo kirjataan perusparannukset -kohtaan. Siinä otetaan salaojien ohella huomioon muut vastaavanlaiset poistolaskelmiin sisältyvät omaisuserät, joita ovat esimerkiksi sillat, padot ja kaivot.

Pellon vähimmäisarvona on käytettävä liitetaulukon F arvoja, jotka ovat samoja kuin Luonnonvarakeskuksen ylläpitämässä kannattavuuskirjanpidossa käyttämät kirjanpitoarvot. Hintojen perustana ovat Maanmittauslaitoksen keräämien ns. vapaiden kauppojen painotettu keskiarvo viiden vuoden ajalta ja siitä arvosta tehty 30 % vähennys. Liitetaulukossa F on esitetty pellon arvot ilman mahdollisten salaojitusten arvoa. Pellon arvoa voidaan tarkentaa tilakohtaisesti ottamalla huomioon peltojen tarkemman sijainnin ja laatutekijöiden (liiketoimintasuunnitelman kohdassa 3A mainitut tekijät) vaikutus niiden arvoon.

Pellon arvon katsotaan sisältävän myös tilatukioikeuden. Jos peltoalaa vastaavaa määrää tilatukioikeuksia ei ole, ilman tilatukioikeutta olevan pellon osalta peltoalan arvo lasketaan tilatukioikeuksien arvon verran alhaisemmaksi kuin tilatukioikeudet sisältävän pellon arvo. Tilatukioikeuden arvona pidetään vähintään tukioikeuden sisältämää yhden vuoden tasatukiosaa, joka on vahvistettu pellon sijaintialueen mukaiselle tukialueelle. Tasatukiosan määrä on esitetty liitetaulukossa E.

Muista maa-alueista maatalouden taseeseen kirjataan yleensä vain tuotantorakennusten rakennuspaikan arvo, johon voidaan soveltaa metsämaan tai peltomaan hintatasoa, ellei muuta arvoa rakennuspaikalle ole osoitettavissa. Käytössä olevien luonnonlaidunten ja -niittyjen arvoon voidaan soveltaa peltomaan hintatasoa ottamalla huomioon niiden peltomaata vähäisempi käyttöarvo. Suositusarvona pidetään 35 % sijaintialueen vastaavasta peltomaan arvosta.

Jos tilan pellot ovat osittain tai kokonaan salaojitettuja tai tilalla on tehty muita merkittäviä perusparannuksia (esim. sillat, kastelun runkolinjat), tulee maatalouden taseeseen laskea mukaan myös perusparannusten nykyarvo. Olemassa olevan salaojituksen arvon tulee perustua jälleenhankinta-arvosta vuotuiset poistot vähentämällä laskettuun nykyarvoon. Salaojituksen jälleenhankinta-arvona käytetään 2500 euroa/ha. Salaojituksen arvossa voidaan ottaa huomioon mahdollisten erityisyyden, kuten esimerkiksi säätösalojituksen, vaikutus ojituksen arvoon.

Salaojituksen nykyarvo voidaan laskea salaojitusten pinta-alalla painotetun keski-ikä perusteella. Nykyarvo saadaan vähentämällä jälleenhankinta-arvosta keski-ikää vastaavat vuotuiset poistot (3 %/v).

Esimerkki. 40 ha salaojitettua peltoa, josta 30 ha on ojitettu 15 vuotta ja 10 ha 20 vuotta sitten:

salaojien jälleenhankintahinta	2 500 euroa/ha
keski-ikä	$(30 \times 15 + 10 \times 20) / 40 = 16,25$ vuotta = n. 16 vuotta
salaojien nykyarvo/ha	$2500 \text{ e/ha} \times 0,97^{16} = 1536$ euroa/ha
salaojien nykyarvo/40 ha	$1536 * 40 \text{ ha} = \underline{61\,440 \text{ euroa/40 ha}}$

Uusien salaojien arvon tulee perustua laskelmissa niiden kustannusarvioon. Salaojien nykyarvon laskutapaa sovelletaan myös muihin perusparannuksiin. Niiden osalta jälleenhankinta-arvo on perusteltava tapauskohtaisesti erikseen.

3.5.2 Rakennukset

Uusilla rakennuksilla arvon tulee perustua kustannusarvioon, joka laaditaan rakentamisolalla yleisesti käytettävien periaatteiden mukaan. Olemassa olevien rakennusten arvon tulee perustua jälleenhankinta-arvosta vuotuiset poistot vähentämällä laskettuun nykyarvoon. *Jälleenhankinta-arvo* voidaan laskea rakentamisinvestointien hyväksyttävien yksikkökustannusten (Maa- ja metsätalousministeriön asetus 262/2019) perusteella tai muulla yleisesti käytettävällä jälleenhankinta-arvon laskentamenetelmällä.

Rakennuksen nykyarvo saadaan vähentämällä jälleenhankinta-arvosta rakennuksen ikää vastaavat poistot (4 %/v). Nykyarvoa laskettaessa voidaan erityisestä syystä ottaa huomioon arvoa kohottavana tai laskevana tekijänä myös rakennuksen ajanmukaisuus ja soveltuvuus nykyiseen käyttötarkoitukseen. Jos rakennus sisältää koneita ja laitteita, on niiden osuus nykyarvosta laskettava erikseen ottaen huomioon koneiden ja laitteiden rakennuksia korkeampi poistoprosentti.

Rakentamisinvestoinnin hyväksyttävän kustannustason määrittäminen yksikkökustannusasetuksen perusteella tehdään vaiheittain:

1. Lasketaan kohteen rakennustilojen nettoalat niin, että otetaan huomioon yksikkökustannusasetuksen rajoitukset tukikelpoisista pinta-alojen enimmäismääristä (MMMA xxx/2023 liite 1.1).
2. Kerrotaan nettoalat hyväksyttävillä yksikkökustannuksilla (MMMA xxx/2023 liite 1.2).
3. Lasketaan rakennuksen laitteiden kustannus yksikkökustannusasetuksen laitehinnaston mukaan (MMMA xxx/2023 liite 1.3). Vuodelle 2023 ei ole vielä uusia yksikkökustannusasetusta hyväksytyttä ohjetta kirjoitettaessa.

Esimerkki 1. Hakemusvuonna 10 vuotta vanha lypsykarjapihatto, jossa 70 lypsylehmäpaikkaa ja 70 nuoren karjan paikkaa, maitosäiliö 3,5 m³ (Huom. Ei sisällä varsinaisia rehuvarastoja eikä lantala). Rakennuksen ja sen sisältämien laitteiden nykyarvo:

Rakennuksen pinta-alat (nettoala):

- lypsykarjaosasto	800 m ²
- lypsyosasto, asemalypsy (sis. odotustilan)	45 m ²
- maituhuone	40 m ²
- uudistuskarjaosasto ≥ 6 kk ikäiset, 35 eläintä	200 m ²
- uudistuskarjaosasto < 6 kk ikäiset, 35 eläintä	200 m ²

Eläintilat yhteensä 1285 m²

- rehun käsittelytila	110 m ²
- yhteistoiminnot (sosiaalitulat yms.)	40 m ²

Kaikki tilat yhteensä 1435 m²**Rakennuksen jälleenhankinta-arvo:**

- lypsykarjaosasto	800 m ² x 540 €/m ² =	432 000 €
- lypsyosasto	45 m ² x 1110 €/m ² =	49 950 €
- maituhuone	40 m ² x 1110 €/m ² =	44 400 €
- uudistuskarjaosasto ≥ 6 kk ikäiset	200 m ² x 540 €/m ² =	108 000 €
- uudistuskarjaosasto < 6 kk ikäiset	200 m ² x 540 €/m ² =	108 000 €
- rehun käsittelytila	110 m ² x 415 €/m ² =	45 650 €
- yhteistoiminnot	40 m ² x 1230 €/m ² =	49 200 €

Yhteensä 837 200 €**Rakennuksen laitteiden jälleenhankinta-arvo:**

- 70 lypsylehmää x 3 240 €/lehmä =	226 800 €
- 70 nuorta nautaa x 780 €/eläin =	54 600 €
- maitosäiliö 3,5 m ³ x 4 800 € =	16 800 €

Yhteensä 298 200 €**Rakennuksen nykyarvo:**

Jälleenhankinta-arvo - epäajanmukaisuus nykyiseen tuotantoon (esim. 20 %) - ikää vastaavat poistot (4 %) =
837 200 € x 0,80 x 0,96¹⁰ = 445 278 €

Rakennuksen laitteiden nykyarvo:

Jälleenhankinta-arvo - epäajanmukaisuus nykyiseen tuotantoon (esim. 20 %) - ikää vastaavat poistot (10 %)
= 298 200 x 0,80 x 0,90¹⁰ = 83 181 €

Esimerkki 2. Jos suunnitteilla oleva uusi pihattonavetta tehtäisiin pinta-aloiltaan ja eläinmääriltään vastaavaksi kuin esimerkin 1. mukainen vanha pihattonavetta, sen hyväksyttävä kustannus voitaisiin arvioida seuraavasti:

Yksikkökustannusasetuksen mukaiset hyväksyttävät nettoalat:

- lypsykarjaosasto (maks. 12,5 m ² /eläin)	875 m ²
- lypsyosasto, asemalypsy (sis. odotustilan, 2,0 m ² /eläin)	140 m ²
- maituhuone (maks. 0,4 m ² /eläin)	28 m ²
- uudistuskarjaosasto ≥ 6 kk ikäiset, 35 eläintä (maks. 9 m ² /eläin)	315 m ²
- uudistuskarjaosasto < 6 kk ikäiset, 35 eläintä (maks. 4,5 m ² /eläin)	158 m ²

Eläintilat yhteensä

- rehun käsittelytila (maks. 10 % eläintiloista, enintään 300 m ²)	152 m ²
- yhteistoiminnot (sosiaalitilat yms., maks. 5 % eläintiloista, enintään 80 m ²)	76 m ²

Kaikki tilat yhteensä**1744 m²****Hyväksyttävä kustannus:**

- lypsykarjaosasto	875 m ² x 540 €/m ² =	472 500 €
- lypsyosasto	140 m ² x 1110 €/m ² =	155 400 €
- maituhuone	28 m ² x 1110 €/m ² =	31 080 €
- uudistuskarjaosasto ≥ 6 kk ikäiset	315 m ² x 540 €/m ² =	170 100 €
- uudistuskarjaosasto < 6 kk ikäiset	158 m ² x 540 €/m ² =	85 320 €
- rehun käsittelytila	152 m ² x 415 €/m ² =	63 080 €
- yhteistoiminnot	76 m ² x 1230 €/m ² =	93 480 €

Yhteensä**1 070 960 €****Hyväksyttävät laiteinvestoinnit:**

- 70 lypsylehmää x 3 240 €/lehmä =	226 800 €
- 70 nuorta nautaa x 780 €/eläin =	54 600 €
- maitosäiliö 3,5 m ³ x 4800 € =	16 800 €

Yhteensä**298 200 €****Hyväksyttävät kustannukset yhteensä:****1 369 160 €**

3.5.3 Koneet ja laitteet

Koneiden ja laitteiden arvon tulee perustua joko niiden arvioituun käypään arvoon eli vastaavien vaihtokoneiden hintatietoihin tai muihin vastaaviin tietolähteisiin tai laskemalla arvo menojäännösperiaatteella. Uuilla koneilla ja laitteilla käytetään arvona maksettua tai arvioitua ostohintaa.

3.5.4 Osakkeet, osuudet ja muut sijoitukset

Huomioon otetaan vain sellaiset maataloustoimintaan liittyvät osakkeet, osuudet ja muut sijoitukset, joista saatavat osinko- ja korkotulot käsitellään verotuksessa maatalouden tai muun yritystoiminnan tulona, ja jotka ovat välttämättömiä maatalouden tuotantosopimusten tai muulla tavalla tuotteiden markkinoinnin kannalta.

Osuuspääomien (osuusmaksujen) arvo kirjataan sen mukaan, kuinka paljon osuusmaksua on todellisuudessa maksettuna, vaikka esimerkiksi verotuksessa käytettäisiinkin korkeampaa arvoa.

3.5.5 Muut pysyvät vastaavat

Sellaiset muiden pysyvien vastaavien arvot, joita ei ole muissa kohdissa otettu huomioon; mm. pitkäaikainen kasvillisuus. Vain yhden talven yli talvehtivien kasvustojen arvo (esimerkiksi syysviljat) kirjataan tuotteet -kohtaan.

3.5.6 Kotieläimet

Suositukset elävien eläinten arvoksi liitetaulukossa G. Muiden eläinten osalta käytetään kohtuullista käypää arvoa.

3.5.7 Rehut

Ostorehut ja itse tuotetut rehut (säilörehu, vilja). Arvona ostohinta tai liitetaulukon H suositushinnat.

3.5.8 Muut aineet ja tarvikkeet

Muita aineita ja tarvikkeita ovat muun muassa varastossa olevat siemenet, lannoitteet, kasvinsuojeluaineet sekä poltto- ja voiteluaineet. Arvona käytetään osto- tai myyntihintaa.

3.5.9 Tuotteet

Keskeneräiset ja valmiit tuotteet (ei kuitenkaan eläimiä ja omaan käyttöön tuotettuja rehuja, joiden arvo ilmoitetaan omissa kohdissaan). Tähän ryhmään kirjataan myös sadonvaran eli yhden talven yli talvehtivien kasvustojen (esim. syysviljat) arvo. Pitkäaikaisten kasvustojen arvo kirjataan muihin pysyviin vastaaviin. Lyhytaikaisten kasvustojen arvo on niihin käytettyjen tuotantopanosten yhteenlaskettu arvo (esim. syysviljalla siemen, syksyinen lannoitus ja kasvinsuojelu).

3.5.10 Maksetut ennakkomaksut

Maksetut ennakkomaksut, esimerkiksi maksu tarvikkeista, joita ei ole vielä toimitettu tilalle ennen tilikauden vaihtumista.

3.5.11 Muu vaihto-omaisuus

Muu tuotantoon liittyvä vaihto-omaisuus, jota ei ole otettu huomioon edellisissä kohdissa.

3.5.12 Myyntisaamiset (sisältää tukisaamiset)

Saamiset tuotteista, jotka on jo myyty, mutta joista ei ole vielä saatu maksua ennen tilikauden vaihtumista.

3.5.13 Muut lyhytaikaiset saamiset

Muihin lyhytaikaisiin saamisiin kirjataan esimerkiksi arvonlisäverosaamiset. Alv-saamisten ja alv-velkojen kirjaukset on selkeintä tehdä nettokirjauksena siten, että alv-saamisista ja alv-veloista kirjataan taseeseen vain niiden erotus. Jos alv-saamisia on enemmän kuin alv-velkoja, taseen muihin lyhytaikaisiin saamisiin kirjataan alv-saamisten ja alv-velkojen erotus. Jos alv-velkoja on enemmän kuin alv-saamisia, taseen muihin lyhytaikaisiin velkoihin kirjataan alv-velkojen ja alv-saamisten erotus.

3.5.14 Rahat ja rahoitusarvopaperit

Rahojen ja pankkisaamisten jako maatalouden, metsätalouden, muun yritystoiminnan ja yksityistalouden kesken tehdään tarvittaessa arvioimalla.

3.5.15 Yleistä maatalousomaisuuden arvon määrittämisestä

Maatalousomaisuuden arvona käytetään aina edellä mainittuja arvon määrytymisperiaatteita riippumatta siitä, mikä omaisuuden hankintahinta on menneisyydessä ollut. Esimerkiksi sukupolvenvaihdoksessa matallalla kauppahinnalla ostetun pellon arvo määritetään liitetaulukon F mukaisesti riippumatta ostohinnasta. Hankinnat, jotka tehdään myöhemmin liiketoimintasuunnitelman laskentakauden kuluessa, voidaan

kuitenkin arvostaa niiden arvioituun hankintahintaan. Esimerkiksi lisäpellon ostaminen voidaan huomioida laskelmissa arvioidun hankintahinnan mukaisesti.

3.6 VASTATTAVAA

3.6.1 Valtionlainat ja korkotukilainat

Kohdassa ilmoitetaan valtion myöntämien tuettujen lainojen lyhentämättä oleva pääoma.

3.6.2 Muut pitkäaikaiset lainat

Esitetään maatalouteen kohdistuvien pitkäaikaisten (yli vuoden lyhennysaika) lainojen tai muiden vieraan pääoman ehdoilla myönnettyjen pitkäaikaisten sijoitusten lyhentämättä oleva pääoma tai sen maatalouteen kohdistuva osuus.

3.6.3 Lyhytaikaiset lainat

Esitetään maatalouteen kohdistuvien lyhytaikaisten lainojen (alle vuoden lyhennysaika) tai muiden vieraan pääoman ehdoilla myönnettyjen lyhytaikaisten sijoitusten lyhentämättä oleva pääoma tai niiden maatalouteen kohdistuva osuus.

Lainojen jako maatalouden, metsätalouden, muun yritystoiminnan ja yksityistalouden kesken tehdään tarvittaessa arvioimalla, ellei tarkempaa perustetta jakamiselle ole osoitettavissa.

3.6.4 Muut lyhytaikaiset velat

Muita lyhytaikaisia velkoja ovat esimerkiksi ostovelat ja saadut ennakot. Ostovelkoihin kirjataan ennen tilikauden päättymistä saatuihin palveluihin ja/tai tuotteisiin liittyvät maksamattomat laskut. Saatuja ennakoita ovat myydyistä, mutta ennen tilikauden päättymistä toimittamattomista tuotteista saadut ennakkomaksut. Muita lyhytaikaisia velkoja ovat arvonalisäverovelat. Alv-saamisten ja alv-velkojen kirjaukset on selkeää tehdä nettokirjauksena siten, että alv-saamisista ja alv-veloista kirjataan taseeseen vain niiden erotus. Jos alv-saamia on enemmän kuin alv-velkoja, taseen muihin lyhytaikaisiin saamisiin kirjataan alv-saamisten ja alv-velkojen erotus. Jos alv-velkoja on enemmän kuin alv-saamia, taseen muihin lyhytaikaisiin velkoihin kirjataan alv-velkojen ja alv-saamisten erotus.

3.6.5 Oma pääoma

Oma pääoma saadaan laskettua niin, että taseen VASTAAVAA-puolen yhteissummasta vähennetään VASTATTAVAA-puolen valtion- ja korkotukilainat, muut pitkäaikaiset lainat, lyhytaikaiset lainat ja muut lyhytaikaiset velat.

3.7 TUNNUSLUVUT

3.7.1 Maatalouden yrittäjätulo

Maatalouden yrittäjätulo kuvaa sitä osaa maataloudesta syntyvistä tuotoista, joka jää korvaukseksi yrittäjän omalle työlle ja omalle pääomalle. Se lasketaan vähentämällä maataloudesta saatavista tuotoista maatalouteen kohdistuvat muuttuvat ja kiinteät kulut, poistot sekä velkojen korot. Käytännössä maatalouden yrittäjätulo saadaan tuloslaskelmasta laskemalla yhteen maatalouden nettotulo ja yrittäjän palkkavaatimus. Nuoren viljelijän aloitustukeen ja investointitukeen liittyvät yrittäjätuloa koskevat minimivaatimukset on esitetty hakemuslomakkeiden täyttöohjeissa.

3.7.2 Maatalouden kannattavuuskerroin

Maatalouden kannattavuuskerroin kuvaa sitä, kuinka hyvin yrittäjän omalle työlle asetettu palkkavaatimus sekä omalle pääomalle asetettu korkovaatimus saavutetaan. Maatalouden kannattavuuskerroin lasketaan

jakamalla maatalouden yrittäjätulo maatalousyrittäjän palkkavaatimuksen ja maatalouden oman pääoman korkovaatimuksen summalla.

3.7.3 Maatalouden omavaraisuusaste

Maatalouden omavaraisuusaste kuvaa sitä, kuinka suuri osuus yritystoimintaan sitoutuneesta pääomasta on rahoitettu vieraalla pääomalla, ja kuinka suuri osuus sitoutuneesta pääomasta voidaan katsoa yrittäjän omaksi pääomaksi. Heikko omavaraisuusaste kertoo korkeasta velkaantuneisuudesta ja on riski yritystoiminnan jatkuvuuden kannalta. Maatalouden omavaraisuusaste lasketaan vuoden lopun tilanteen mukaiselle taseelle jakamalla maatalouden oma pääoma maatalouden omaisuuden arvolla.

3.7.4 Muun yritystoiminnan ja metsätalouden yrittäjätulot

Jos liiketoimintasuunnitelma laaditaan matalamman aloitustuen hakemista varten, enää ei voida yrittäjätulon laskemisessa huomioida muun yritystoiminnan ja metsätalouden tuloja.

Vuotuinen maatalouden yrittäjätulo, maatalouden kannattavuuskerroin, maatalouden omavaraisuusaste, muun yritystoiminnan yrittäjätulo ja metsätalouden yrittäjätulo on esitettävä selkeästi liiketoimintasuunnitelman laskelmien yhteydessä.

3.7.5 Tunnuslukujen laskentakaavoja

Yrittäjätulo = nettotulos + palkkavaatimus = tulo, joka saadaan oman pääoman koroksi ja korvaukseksi yrittäjäperheen omasta työstä

Kannattavuuskerroin = yrittäjätulo / (yrittäjäperheen oman työn palkkavaatimus + oman pääoman korkovaatimus)

Oman pääoman korkovaatimus = 4 % x vuoden keskimääräinen oma pääoman määrä

Suhteellinen velkaantuneisuus = 100 % x (vieras pääoma 31.12./ liikevaihto)

Omavaraisuusaste = 100 % x (oma pääoma 31.12. / taseen loppusumma 31.12.)

Kannattavuuskerroin on hyvä tunnusluku useimmissa maatalousyrityksissä, mutta huono tunnusluku osakeyhtiöillä ja sellaisissa maatalousyrityksissä, joissa yrittäjäperheen oman työn määrä on pieni sen takia, että oman työn sijasta palkkatyötä tai urakointia käytetään paljon. Jotta osakeyhtiön kannattavuuskerroin olisi paremmin vertailukelpoinen muiden maatalousyritysten kanssa, osakeyhtiössä yrittäjille maksetut palkat pitäisi siirtää yrittäjätulon ja kannattavuuskertoimen laskennassa palkkamenoista yrittäjäperheen oman työn palkkavaatimukseen.

3.8 ALLEKIRJOITUKSET (KANSILEHTI)

Tukihakemuksen allekirjoituksella hakija vakuuttaa, että tukihakemuksen liitteenä olevassa liiketoimintasuunnitelmassa annetut tiedot ovat oikeita.

LIITTEET

Liite A. Maksuvalmiussuunnitelma

Taulukko A. Maksuvalmiussuunnitelma	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
+ Maatalouden tulot								
- Maatalouden menot								
= Maatalouden tulot - menot								
+ Metsätalouden tulot								
- Metsätalouden menot								
+ Muun yritystoiminnan tulot								
- Muun yritystoiminnan menot								
= Yritystoiminnan tulot-Menot								
+ Yritystoiminnan korko- ja rahoitustulot								
- Yritystoiminnan korko- ja rahoituskulut								
- Yritystoiminnan osuus veroista								
= Yritystoiminnan tulorahoitus								
- Yritystoiminnan lainojen lyhennykset								
= Yritystoiminnan kassajäämä								
+ Yksityistalouden tulot								
- Yksityistalouden osuus veroista								
- Yksityistalouden lainojen korot								
- Yksityistalouden lainojen lyhennykset								
- Yksityistalouden muut menot								
= Koko talouden kassajäämä								
- Maatalouden investoinnit								
- Metsätalouden investoinnit								
- Muun yritystoiminnan investoinnit								
- Yksityistalouden investoinnit								
+/- Käyttöpääoman muutos								
+/- Talletusten nosto/teko								
+ Aloitus- ja investointiavustusten nostot								
+ Lainojen nostot								
+ Myyntien arvonlisäverot								
- Ostojen arvonlisäverot								
+ Arvonlisäverojen palautustulo								
- Arvonlisäverojen tilitysmeno								
= Yli-/Alijäämä								
Kassavarat 31.12.								
Lainat 31.12.								

Liite B. Maatalouden tuloslaskelma.

Taulukko B. Maatalouden tuloslaskelma	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
+ Kotieläintuotto								
+ Kasvinviljelytuotto								
+ Muu myyntituotto								
+ Tuet								
= Liikevaihto								
+/- Tuotevarastojen ja eläinpääoman muutos								
+ Aloitusavustus								
+ Muu tuotto								
= Kokonaistuotto								
- Tarvikeostot								
+/- Ostovarastojen muutos								
- Eläinten osto								
- Ulkopuoliset palvelut								
- Henkilöstökulut								
- Konevuokrat								
- Palkkavaatimus								
- Vuokrat								
- Vakuutukset								
- Kunnossapito								
- Muut maatalouden muuttuvat ja kiinteät kulut								
= Käyttökate								
- Rakennuspoistot								
- Konepoistot								
- Muut poistot								
= Liiketulos								
+ Korko- ja rahoitustuotot								
- Korko- ja rahoituskulut								
= Nettotulos								
- Oman pääoman korkovaatimus								
= Yrittäjänvoitto								

Liite C. Maatalouden tase.

Taulukko C. Maatalouden tase		31.12.2022	31.12.2023	31.12.2024	31.12.2025	31.12.2026	31.12.2027	31.12.2028
	1.1.2022	/1.1.2023	/1.1.2024	/1.1.2025	/1.1.2026	/1.1.2027	/1.1.2028	/1.1.2029
VASTAAVAA								
Maaomaisuus (pelto ym. ilman ojitusta)								
Perusparannukset (Salaojat, sillat yms.)								
Rakennusten nykyarvo								
Koneiden ja laitteiden nykyarvo								
Maidon viitemäärä (kiintiö)								
Osakkeet, osuudet ja muut sijoitukset								
Muut pysyvät vastaavat								
Kotieläimet								
Rehut								
Muut aineet ja tarvikkeet								
Tuotteet								
Maksetut ennakkomaksut								
Muu vaihto-omaisuus								
Myyntisaamiset (sis. tukisaamiset)								
Muut lyhytaikaiset saamiset								
Rahat ja rahoitusarvopaperit								
Vastaavaa yhteensä								
VASTATTAVAA								
Oma pääoma								
Valtion- ja korkotukilainat								
Muut pitkäaikaiset lainat								
Lyhytaikaiset lainat								
Muut lyhytaikaiset velat								
<i>Vieras pääoma yhteensä</i>								
Vastattavaa yhteensä								

Liite D. Aloitustuen ja investointituen enimmäismäärän ja maksamisen rajoitteita.

Taulukko D. Aloitustuen ja investointituen enimmäismäärän ja maksamisen rajoitteita	
<i>Nuoren viljelijän aloitustuki</i>	
ylempi:	
- avustus 40 000 euroa	Aloitustuen avustusosuus maksetaan kahtena samansuuruisena eränä hakemuksesta. Ensimmäisen erän maksamisen ehtona on, että tilanpito on aloitettu. Toisen erän maksamisen ehtona, että koulutusvaatimus on suoritettu ja liiketoimintasuunnitelmaa on noudatettu.
- korkotukilaina	Enintään 80 % hyväksyttävistä kustannuksista, kuitenkin enintään 250 000 euroa. Korkotuen ja varainsiirtoverovapauden määrä yhteensä enintään 40 000 euroa, josta korkotuen määrä enintään 35 000 euroa. Nosto enintään kahdessa erässä.
alempi:	
- avustus 10 000 euroa	Aloitustuen avustusosuus maksetaan kahtena samansuuruisena eränä hakemuksesta. Ensimmäisen erän maksamisen ehtona on, että tilanpito on aloitettu. Toisen erän maksamisen ehtona, että koulutusvaatimus on suoritettu ja liiketoimintasuunnitelmaa on noudatettu.
- korkotukilaina	Enintään 80 % hyväksyttävistä kustannuksista, kuitenkin enintään 170 000 euroa. Korkotuen ja varainsiirtoverovapauden määrä yhteensä enintään 20 000 euroa, josta korkotuen määrä enintään 15 000 euroa. Nosto enintään kahdessa erässä.
<i>Investointituki</i>	
- avustus:	Tukikohteen tukiprosentin ja muiden rajoitteiden mukaisesti hyväksytystä kustannuksesta laskettuna (Valtioneuvoston asetus 266/2023).
- korkotukilaina:	Nosto toteutuneita kustannuksia vastaavasti enintään 5 erässä (viimeinen nostoerä vähintään 20 %). Tukikohteen tukiprosentin ja muiden rajoitteiden mukaisesti hyväksytystä kustannuksesta laskettuna (Valtioneuvoston asetus 266/2023).
-valtioneuvoston takaus:	Valtioneuvoston takaus tulee voimaan sen jälkeen, kun tuen kohteena oleva laina tai sen ensimmäinen erä on nostettu, kertamaksu suoritettu ja vastavakuus asetettu. Valtioneuvoston takaus voidaan myöntää lypsy- ja nautakarjatalouden, sikatalouden, lihasiipikarjatalouden, lammas- ja vuohitalouden, hevostalouden, turkistalouden ja kasvihuonetuotannon sekä energiatuotannon investointeihin ja myös tilanpidon aloittamiseen. Valtioneuvoston takauksen enimmäismäärä hanketta kohden on 800 000 euroa. Valtioneuvoston takaus voi ainoastaan erityisestä syystä olla suurempi kuin 30 prosenttia investoinnin kokonaisrahoituksesta. Avustuksen ja valtioneuvoston takauksen kohteena olevan lainan määrä ei kuitenkaan voi olla yli 70 prosenttia investoinnin kokonaisrahoituksesta. Valtioneuvoston takaus voi koskea enintään 80 % takauksen kohteena olevan lainan määrästä koko laina-aikana.

Liite E. Pinta-ala ja eläinperusteisten tukien määrät euroa tai senttiä/yksikkö.

Taulukko E. Pinta-ala- ja eläinperusteisten tukien määrät euroa tai senttiä/yksikkö		
1. PERUSTULOTUKI	Alue	Tuki e/ha
	AB-alue	138,56
	C-alue	118,79
2. UUELLEENJAKOTULOTUKI	Alue	Tuki e/ha
	Koko maa	17,68
3. NUORTEN VIJELIJÖIDEN TULOTUKI	Alue	Tuki e/ha
	Koko maa	88
4. EKOJÄRJESTELMÄTUKI	Alue	Tuki e/ha
Talviaikainen kasvipeite	Koko maa	50
Luonnonhoitonurmet		65
Viherlannoitusnurmet		80
Monimuotoisuuskasvit		300
5. TUOTANTOSIDONNAISET PALKKIOT, kotieläintalous	Alue	Tuki e/eläin
Emo- ja lypsylehmäpalkkio	Manner AB-alue	600
	Manner-Ahvenanmaa	750
Sonnipalkkio	Manner AB-alue ja Manner-Ahvenanmaa	500
	C-alue	140
Ulkosaariston nautapalkkio	AB-alueen ulkosaaristo	1250
Teurashiehopalkkio	AB-alue	280
Uuhipalkkio	Manner AB-alue	65
	AB-alueen ulkosaaristo ja Manner-Ahvenanmaa	120
Kuttupalkkio	AB-alue	120
Teuraskaritsa- ja teuraskilipalkkio	Koko maassa	30
TUOTANTOSIDONNAISET PALKKIOT, kasvintuotanto	Alue	Tuki e/ha
Erikoiskasvipalkkio	Koko maa	120
Avomaanvihannekset (osa erikoiskasvipalkkiota)	AB-alue	120
Tärkkelysperuna	Koko maa	550
6. LUONNONHAITAKORVAUS, 2023	Alue	Tuki e/ha
	AB-alue	217
	C-alue	242
7. YMPÄRISTÖKORVAUS, 2023		Tuki e/ha
<i>Ympäristösitoumuksen perusteella maksettava ympäristökorvaus</i>		<i>Vuonna 2023 ja sitä seuraavina vuosina</i>
TILAKOHTAISET TOIMENPITEET		
Muut kasvit		45
Puutarhakasvit ja kumina		113
LOHKOKOHTAISET TOIMENPITEET		
Maanparannus- ja saneerauskasvit		190
Kerääjäkasvit		97
Kiertotalouden edistäminen		37
Suojavyöhykkeet		350

Turveltojen nurmet		100
Valumavesien hallinta		
- säätösalaajitus		77
- altakastelu tai kuivatusvesien kierrätys		214
Puutarhakasvien vaihtoehtoiset kasvinsuojelumenetelmät		500
Lintupellot		600
Ympäristösopimukset		
Maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maiseman hoito		
- hoito (valtakunnallisesti tai maakunnallisesti arvokkaaksi luokiteltu perinnebiotooppi)		610
- hoito (muut sopimusalueet)		460
- raivaus		450
- aitaaminen		1500
- petoaita		2400
- kosteikkojen hoito		500
		Tuki e/ey
Alkuperäisrotueläinten kasvattaminen		
- itä-, länsi- ja pohjoissuomen karja		683
- suomenlammas		300
- ahvenanmaanlammas ja kainuunharmas		350
- suomenvuohi		350
- suomenhevonen		350
<ul style="list-style-type: none">• Alkuperäisrotueläinten kasvattamista koskevaan ympäristösopimukseen sisältyvistä maatiaiskanoista maksetaan ympäristökorvausta enintään 300,14 euroa maatalousyrittästä kohden.• Alkuperäiskasvilajikkeen ylläpitoa koskevan ympäristösopimuksen toteuttamisesta maksetaan ympäristökorvausta 400 euroa kasvilajikkeesta vuodessa.• Alkuperäiskasvien varmuuskokeelmia koskevan ympäristösopimuksen perusteella voidaan maksaa ympäristökorvausta enintään 50 000 euroa vuodessa.• Alkuperäisrotujen perimän säilyttämistä koskevan ympäristösopimuksen perusteella voidaan maksaa ympäristökorvausta enintään 90 000 euroa vuodessa.		
8. LUONNONMUKAINEN TUOTANTO		Tuki e/ha
Luonnonmukainen tuotanto		160
Avomaan vihannestuotanto		590
Luonnonmukainen kotieläintuotanto		130
9. ELÄINTEN HYVINVOINTIKORVAUS		Tuki e/ey
Nautojen hyvinvointisuunnitelma		18
Nautojen poikima-, hoito- ja sairaskarsinat		23
Vasikoiden olosuhteiden parantaminen		344
Urospuolisten nautojen olosuhteiden parantaminen		135
Nuorkarjan laidunnus		67
Emo- ja lypsylehmien laidunnus		67
Nautojen ulkoilu		33
Sikojen hyvinvointisuunnitelma		11
Vapaaporsitus		555
Parannetut porsimisolosuhteet		445

Emakoiden ja ensikoiden olosuhteiden parantaminen		53
Vieroitettujen porsaiden olosuhteiden parantaminen		69
Lihaskojen olosuhteiden parantaminen		59
Lampaiden ja vuohien hyvinvointisuunnitelma		17
Lampaiden ja vuohien olosuhteiden parantaminen		94
Lampaiden ja vuohien laidunnus		33
Siipikarjan hyvinvointisuunnitelma		9
Siipikarjan olosuhteiden parantaminen		27
10.YLEINEN HEHTAARITUKI	Alue	Tuki e/ha
	C2	10
	C2P	20
	C3	30
	C4	55
11.POHJOINEN HEHTAARITUKI	Alue	Tuki e/ha
Ruis	C1, C2, C2P	75
Sokerijuurikas	C1, C2, C2P	100
Tärkkelysperuna	C1, C2, C2P	100
Avomaanvihannekset	C1-C4	350
Valkuaiskasvusto	C1, C2	60
Muut peltokasvit lukuun ottamatta vehnää, mallasohraa, ruista, valkuaiskasvustoa ja rehuviljaa	C1, C2	100
12.NUORTEN VIJELIJÖIDEN TUKI	Alue	Tuki e/ha
	C-alue	50
13.SOKERIJUURIKKAAN KANSALLINEN TUKI	Alue	Tuki e/ha
	Koko maa	350
14.ETELÄ-SUOMEN KANSALLINEN TUKI	Alue	Tuki e/viitemäärän yksikkö
Sika- ja siipikarjalouden tuotannosta irrotettu tuki	AB-alue	40
Sika- ja siipikarja		
15.POHJOINEN KOTIELÄINTUOTANNON TUKI	<i>Tilakohtaiset rajoitteet on esitetty kohdassa 5.</i>	
Maidon tuotantotuki	Alue	Tammi-joulukuu snt/ltr
	C1	8,6
	C2	9,3
	C2P	10,3
	C3:P1	13,3
	C3P2	15,0
	C3P3, C3P4	17,6
	C4P4	22,3
	C4P5	31,5
Pohjoinen eläinyksikkötuki	Alue	Tuki e/eläinyksikkö
Teurashiehot	C1	695
	C2	695
	C2P	800
	C3	870
	C4	995

	Alue	Tuki e/ teurastettu eläin
Teurassonnit ja -härät	C3P1, C3P2	141
	C3P3, C3P4	192
	C4P4	192
	C4P5	343
Eläinyksikkötuki	Alue	Tuki e/eläinyksikkö
Emolehmät	C1	682
	C2	682
	C2P	758
	C3	833
	C4	1018
Sonnit	C1	661
	C2	661
	C2P	761
	C3	836
	C4	1181
Uuhet	C1	413
	C2	419
	C2P	476
	C3P1, C3P2	618
	C3P3, C3P4	679
	C4P4	837
	C4P5	837
Kutut	C1	811
	C2	830
	C2P	871
	C3P1, C3P2	1113
	C3P3, C3P4	1192
	C4P4	1331
	C4P5	1536
Sika- ja siipikarjatalouden tuotannosta irrotettu tuki	Alue	Tuki e/viitemäärän yksikkö
Perustaso	C1	194
	C2	169
	C2P	221
	C3-C4	228
Perustason ja alemman tukitason välinen kokoraja	C1	146
	C2	170
	C2P	200
	C3	200
	C4	200
Alempi tukitaso	C1	57
	C2	49
	C2P	42
	C3-C4	42

15. KASVIHUONETUOTANNON TUKI	Alue	Pitkä viljely e/m²	Lyhyt viljely e/m²
	AB	9,0	3,3
	C	9,2	3,4
16. AVOMAAN PUUTARHATUOTTEIDEN VARASTOINTITUKI	Alue	Koneellisesti jäähdytetyt varastot	Muut varastot e/m³
	AB	10,0	6,2
	C	14,2	8,8

Liite F. Pellon vähimmäisarvot ilman salaojia.

Taulukko F. Pellon vähimmäisarvot ilman salaojia	
ELY-keskus	euroa/ha
Etelä-Pohjanmaa	6 010
Etelä-Savo	3 530
Häme	4 512
Kaakkois-Suomi	3 110
Kainuu	1 400
Keski-Suomi	3 340
Lappi	1 560
Pirkanmaa	5 650
Pohjanmaa	4 380
Pohjois-Karjala	2 320
Pohjois-Pohjanmaa	4 140
Pohjois-Savo	2 540
Satakunta	6 370
Uusimaa	5 470
Varsinais-Suomi	6 490

Liite G. Elävien eläinten suositusarvot taseessa.

Taulukko G. Elävien eläinten suositusarvot taseessa	
	2023–2027, euroa/kpl
Lypsylehmät	810
Emolehmät	860
Sonnit >2 v	1 380
Sonnit 1–2 v	850
Hiehot teuraaksi >2 v	750
Hiehot uudistukseen >2 v	810
Hiehot 1–2 v	750
Vasikat <1 v	230
Karjut	540
Emakot >8 kk	300
Muut siat >2 kk	250
Lihotussiat >2 kk	120
Porsaat <2 kk	44
Munivat kanat	2,7
Kananpoikaset	3,4
Broilerit	1,1
Kalkkunat	10
Kutut	70
Muut vuohet	40
Uuhet	120
Muut lampaat	84
Hevoset	1 800
Varsat <1 v	1 000

Liite H. Maataloustuotteiden vuosittaiset keskihinnat 2018–2022 sekä keskiarvohinnat (euroa/yksikkö).

Taulukko H. Maataloustuotteiden vuosittaiset keskihinnat 2018–2022 sekä keskiarvohinnat (euroa/yksikkö)							
	Yks.	2018	2019	2020	2021	2022	Keskiarvohinta
Peltoviljely							
Ruis	kg	0,181	0,168	0,157	0,167	0,278	0,193
Vehnä	kg	0,177	0,175	0,161	0,209	0,341	0,213
Rehuohra	kg	0,172	0,156	0,14	0,19	0,317	0,195
Mallasohra	kg	0,179	0,193	0,161	0,205	0,347	0,217
Kaura	kg	0,178	0,171	0,153	0,173	0,319	0,199
Rypsi, rapsi	kg	0,355	0,366	0,391	0,485	0,66	0,451
Ruokaperuna	kg	0,186	0,197	0,192	0,184	0,206	0,193
Sokerijuurikas	kg	0,043					0,042
<i>Viljat, rypsi ja rapsi: perushinta teollisuuden varastolle toimitettuna</i>							
<i>Sokerijuurikas: Hinnasta ei ole tilastotietoa. Suositushinta on toimialasopimuksen perushinta</i>							
<i>Peruna: Nettohinta pakkaamolle toimitettuna</i>							
Avomaan puutarhakasvit *)							
Sipuli	kg	0,813	0,819	0,753	0,784	0,800	0,794
Porkkana	kg	0,871	0,938	0,728	0,787	0,876	0,840
Punajuurikas	kg	0,801	0,873	0,829	0,897	1,012	0,882
Lanttu	kg	0,707	0,652	0,775	0,900	1,406	0,888
Rapea keräsalaatti	kg	1,563	1,392	1,34	1,614	1,681	1,518
Keräkaali	kg	0,801	0,735	0,62	0,640	0,786	0,716
Kukkakaali	kg	1,967	1,791	1,724	1,866	1,791	1,828
Kiinankaali	kg	1,4	1,373	1,245	1,506	1,821	1,469
Avomaakurkku	kg	0,961	0,921	1,001	1,031	1,212	1,025
Tarhaherne	kg	2,53	3,414	4,323	4,942	5,939	4,230
Mansikka	kg	6,059	5,135	5,881	4,931	6,548	5,711
Omena	kg	1,466	1,589	1,664	1,646	1,742	1,621
Kasvihuonetuotteet *)							
Tomaatti	kg	1,795	1,838	1,641	1,915	2,129	1,864
Kurkku	kg	1,647	1,262	1,234	1,436	1,914	1,499
<i>*) Kasvistieto/ Kotimaisten kasvien veroton pakkaamohinta</i>							
Eläintuotteet							
Maito, ml. jälkitili	litra	0,385	0,39	0,403	0,416	0,516	0,422
Lehmät	kg	2,22	2,25	2,5	2,68	2,86	2,50
Sonnit, yli 12 kk	kg	3,5	3,52	3,42	3,42	4,18	3,61
Hiehot, yli 12 kk	kg	3,18	3,23	3,18	3,22	3,96	3,35
Emakot	kg	0,79	0,82	0,86	0,81	0,83	0,82
Lihasiat	kg	1,55	1,61	1,64	1,58	2,01	1,68
Välitysporsas, 27 kg	kpl	45,4	46,9	47	42,00	48,00	45,86
Broilerit	kg	1,32	1,36	1,31	1,32	1,69	1,40
Kalkkunat	kg				1,97	2,54	2,26
Lammas, karitsat	kg	3,78	3,77	3,83	4,34	5,20	4,18
Muut lampaat	kg	0,8	0,76	0,91	1,51	1,89	1,17
Kananmunat	kg	1,03	1,04	1,05	1,07	1,37	1,11
<i>Kalkkunan hinnasta ei ole tilastotietoa. Arvioitu hinta on 1,5 x broilerin hinta.</i>							
<i>LUKE/ Maataloustuotteiden tuottajahinnat</i>							